

Adam Znyk

The American Bar : Palestra Amerykańska

Palestra 39/5-6(449-450), 124-127

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Adam Znyk

The American Bar – Palestra Amerykańska

Dwa lata temu, podczas niespełna rocznego pobytu w USA, miałem możliwość bezpośredniego zapoznania się z pracą amerykańskich adwokatów uczestnicząc w pracy jednej z małych spółek adwokackich w Houston, w stanie Teksas. Pobyt ten poprzedzony analizą wybranych zagadnień z amerykańskiej literatury prawniczej zrodził moje zainteresowanie istotą amerykańskiego systemu prawnego, jego organizacji i funkcjonowania.

Ważnym elementem tego systemu są adwokaci, którzy stanowią integralną część amerykańskiego wymiaru sprawiedliwości. W Stanach Zjednoczonych kwestia uprawnień do wykonywania zawodu adwokata, a także organizacja adwokatury są wewnętrzną sprawą każdego ze stanów. W każdym z nich wymagania stawiane kandydatom na członków palestry określane są przez sąd najwyższy (stanowy) lub przez ustawy, albo też przez jedno i drugie razem. Podstawowy warunek to ukończenie jednej ze 170 uznanych szkół prawniczych w USA, w większości afiliowanych z uniwersytetami. Szkoła prawnicza trwa zwykle trzy lata rozpoczynając się w niej naukę po ukończeniu czteroletniego koledżu. Absolwenci szkoły prawniczej otrzymują tytuł Juris Doctor (J.D.), co pozwala im przystąpić do pisemnego, dwu- lub trzy-

dniowego egzaminu. Egzamin taki przeprowadzają zwykle osoby uprawnione przez stanowy sąd najwyższy. Ci, którzy pomyślnie zdali ten sprawdzian i spełniają stawiane im wymogi (głównie chodzi tu o rękojmię należytego wykonywania zawodu) zostają przyjęci do palestry, co pozwala uprawiać im dowolny rodzaj prawniczej działalności w tym właśnie stanie. Określenie „adwokatura kalifornijska”, czy „nowojorska” ściśle określa obszar działalności adwokatów posiadających prawo wykonywania zawodu w każdym z tych stanów. W oficjalnym, czy też formalnym sensie takie pojęcie jak „adwokatura amerykańska” nie istnieje.

Warto podkreślić, że w USA nie istnieje żadna ogólnonarodowa lub federalna władza, upoważniona do wydawania licencji prawniczych. Instytucją pod nazwą *American Bar Association* jest prywatną, dobrowolną, ogólnonarodową organizacją grupującą około 370 000 prawników z całych Stanów Zjednoczonych. Jest to najpotężniejsza organizacja prawnicza w tym kraju, pomimo istnienia wielu innych stowarzyszeń, zrzeszających adwokatów według ich specjalizacji.

Aby zrozumieć różnice i podobieństwa z polską palestrą, należy poznać zakres pojęć związanych z tymi zagad-

niemiami. Z formalnego punktu widzenia w Stanach Zjednoczonych nie rozróżnia się różnic pomiędzy terminami: adwokat (*attorney at law*), radca prawny (*legal adviser*), obrońca (*counsel for the defense*), prawnik (*lawyer*). Oczywiście każde z tych słów ma swój amerykański odpowiednik, ale jedynie w sensie językowym. Z drugiej strony instytucja amerykańskiego obrońcy z urzędu, nie mającego prawa do obrony klienta z wyboru, będącego czymś w rodzaju urzędnika państwowego, otrzymującego od rządu stałe miesięczne wynagrodzenie, służącego głównie osobom nie mogącym pozwolić sobie na obrońcę z wyboru jest w Polsce nierozzerwalnie związana z powszechnie rozumianym pojęciem „adwokat”, i to zarówno w formalnym jak i potocznym rozumieniu tych pojęć. Jedno i drugie stanowią względem siebie synonimy i są wzajemnie nierozróżnialne.

W zasadzie każdy amerykański prawnik (*lawyer*) jest uprawniony do wykonywania zawodu adwokata, sędziego, radcy w przedsiębiorstwie, gdy tylko może wykonywać zawód prawnika. Z tego też powodu pojęcie *the bar*, tłumaczone jako „adwokatura, palestra” nie oddaje w zasadzie istoty tego terminu i może być mylące. W rzeczywistości palestra amerykańska jest czymś w rodzaju stowarzyszenia prawników amerykańskich, a próba dokonywania precyzyjnego porównywania i analizy pojęcia „palestra amerykańska” oraz pojęcia „polska adwokatura” jest czymś w rodzaju chęci znajdowania podobieństw między stanem Teksas a województwem toruńskim.

Jak każdy żywy organizm palestra amerykańska podlega ewolucji. Zmiany

następują często z przyczyn praktycznych, czego jaskrawym przykładem jest coraz silniejsza specjalizacja adwokatów wymuszana przez wiele czynników. Sam wielokrotnie obserwowałem telewizyjne reklamy adwokatów, oferujących swe usługi świadczone w bardzo wąskim zakresie np. tylko w odszkodowaniach związanych z wypadkami drogowymi z udziałem wielkich samochodów ciężarowych. Typowymi polami specjalizacji są podatki, prawo pracy, prawo patentowe, nieruchomości, prawo rodzinne i rozmaite dziedziny prawa administracyjnego. Pewnego rodzaju specjalizacją jest także *litigation*. Termin ten dokładnie oznacza „proces sądowy”. Niektórzy z adwokatów specjalizują się właśnie w prowadzeniu spraw przed sądem, opowiadając do perfekcji procedurę cywilną lub karną. Spotkać można takie sytuacje, gdzie prawnik kończy drugi rodzaj studiów (np. medycynę, czy ochronę środowiska), po to by uczestniczyć wyłącznie w procesach dotyczących odszkodowań za uszczerbki na zdrowiu lub związanych z zanieczyszczeniami środowiska naturalnego.

Jak zaznaczono wcześniej adwokat mający zezwolenie na wykonywanie zawodu w jednym stanie nie może wykonywać tego zawodu w innym, chyba że i tam otrzyma takie zezwolenie lub stan ten uznaje zezwolenia innego stanu. Reguła wzajemności nie jest stosowana we wszystkich stanach. Jednakże sąd może okazjonalnie zezwolić adwokatowi z innego stanu na wystąpienie przed tym sądem dla przedstawienia jakiegoś szczególnego problemu, jeśli zachodzą ku temu uzasadnione przyczyny.

Główną zmianą w naturze amerykańskich firm prawniczych jest gwałtowny

wzrost ich liczby, zwłaszcza w wielkich miastach, wywołany rzecz jasna ogromnym wzrostem ogólnej liczby prawników. W 1990 roku 750 000 osób wykonywało zawód adwokata w USA, tj. dwukrotnie więcej niż dwadzieścia lat wcześniej. Istniejące firmy adwokackie powiększają liczbę wspólników, łączą się z innymi firmami, stają się ogólnoamerykańskie, a nawet międzynarodowe. To ostatnie zjawisko możemy nawet zaobserwować w naszym kraju. Coraz więcej bowiem firm zagranicznych wkroczyło na polski rynek prawniczy, a większość z nich to właśnie firmy amerykańskie. Każda z takich firm ma wiele biur w Stanach Zjednoczonych i poza nimi. Wiele z nich zatrudnia setki prawników pracujących w kancelariach rozlokowanych w kilkunastu miejscach.

Ciekawe jest, że te gigantyczne firmy prawnicze w rzeczywistości zatrudniają jedynie mały procent wszystkich prawników amerykańskich. Przeważająca liczba praktykuje samodzielnie. Inni pracują w małych firmach składających się z dwóch lub trzech wspólników (choć bywa, że i dwunastu i więcej). Firmy składające się z 30 do 50 adwokatów określane są jako „średnie”.

Druga znacząca zmiana w naturze zawodu prawnika w USA wiąże się z opisywanym wyżej gwałtownym wzrostem specjalizacji adwokackiej – i to wszystkich, zarówno małych jak i dużych firm.

„Niezależność palestry amerykańskiej jest najstarszą i najbardziej zakorzenioną tradycją anglosaskiego systemu prawnego” – szczytą się adwokaci amerykańscy. Niezależność adwokatury w Stanach Zjednoczonych oznacza uwolnienie jej od kontroli zewnętrznej, z wyjątkiem kontroli sądowej. Proces przyjmowania

członków w poczet palestry, rozpatrywania skarg na adwokatów, przeprowadzania postępowania dyscyplinarnego oraz wykluczanie z adwokatury jest przeprowadzane przez samych członków palestry. Ale bywa i tak, że kompetencje te ma sąd najwyższy. Czasami kompetencje te należą łącznie do sądu i organów palestry. Przy tak specyficznym rozumieniu pojęcia „palestra amerykańska” trudno się dziwić tego typu rozwiązaniom.

Niezależność palestry zawsze uważano w Ameryce za najważniejszą formę obrony wolności obywatelskiej i obrony przeciwko wpływom rządowym. Taka właśnie niezależność daje amerykańskiemu adwokatowi prawo reprezentowania takich klientów, jakich on chce i używania takich środków jakie według niego są najlepsze dla ochrony interesów klienta.

Prawnicy działający na terenie jednego ze stanów należą do organizacji obejmującej swym zasięgiem ten właśnie stan. Organ ten jest zwykle upoważniony (ustawą lub decyzją sądu najwyższego) do udzielania zezwoleń na wykonywanie zawodu, czy przeprowadzania postępowania dyscyplinarnego wobec adwokatów. Organ ten sprawuje także kompetencje kontrolne nad sposobem wykonywania zawodu.

Właśnie kontrola sprawia jedno z potencjalnych zagrożeń wiszących obecnie nad niezależnością palestry amerykańskiej. Związane jest to z projektem przeniesienia adwokatów pod kontrolę organów składających się, choć w części, z nieprawników (zgodnie z zasadą *nemo iudex in sua causa*). Argumentem świadczącym o potrzebie wprowadzenia takiego rozwiązania jest publiczny interes

leżący w rzetelności i legalności działania osób wykonujących zawody prawnicze. Niebezpieczeństwem tej tzw. „publicznej regulacji adwokatury” jest to, że adwokaci mogą stać się podmiotem prób krępowania i ograniczania działań w przypadku reprezentowania kontrowersyjnych (np. z moralnego punktu widzenia) klientów lub ze względów politycznych.

Inne zagrożenie dla palestry amerykańskiej wypływa ze zmiany sposobu wykonywania zawodu. Wielu adwokatów pracuje dziś dla pojedynczego klienta lub dla bardzo małej grupy klientów, od dobrej woli których są silnie uzależnieni.

Zasady etyki wykonywania zawodu w USA zezwalają na reklamę adwokatów. Powoduje to atmosferę stale narastającej konkurencji oraz specyficzne nastawienie społeczeństwa amerykańskiego do zawodu prawnika. Amerykanie nie mogą obejść się bez prawników, a złość z powodu uzależnienia od tej grupy zawodowej uzewnętrzniają w tworzeniu popularnych żartów dotyczących wysokich gaź lub bezwzględności adwokatów.

Jak widać znane powszechnie odmienności prawnego systemu europejskiego od systemu anglosaskiego dotyczą także organizacji zrzeszających prawników, działających w ramach tych systemów.